

שמירת השבת של יוסף

(בראשית מג,טז)

וַיִּטְבַּח טַבַּח וְהֵכֵן

לקראת המשתה שערך יוסף לאחיו, ציווה לממונה על ביתו: "וטבוח טבח והכין"¹. מהמילה "והכין" לומד המדרש² שהדבר היה ביום שישי, ויוסף ציווה להכין הכול מבעוד יום, לפני השבת – "אין והכין אלא שבת... ששמר יוסף את השבת קודם שלא תינתן".

מדרש זה מעורר שתי שאלות:

א) ידוע³, שהאבות קיימו את כל מצוות התורה. כך גם חינכו את ילדיהם, כפי שנאמר באברהם⁴: "למען אשר יצווה את בניו ואת אחרייו ושמרו דרך ה'". ברור אפוא שגם בני יעקב שמרו את כל המצוות⁵, ושבת בכלל זה⁶. אם-כן, מדוע התורה מציינת דווקא את יוסף כמי ששמר שבת?

ב) למה התורה מדגישה דווקא את שמירת השבת מכל המצוות האחרות?

וְיִצְרָח

מציאות השבת

ייחודה של השבת בכך, שמציאותה כבר הייתה קיימת קודם מתן תורה. שאר המצוות עדיין לא היו קיימות (בעולם הזה) קודם שניתנה התורה, אולם מציאותה

(1) פרשתנו מג,טז.

(2) בראשית רבה פרשה צב,ד. ושם נסמן.

(3) ראה יומא כח,ב. משנה סוף קידושין. פירוש רש"י תולדות כו,ה (מבראשית רבה פרשה סד,ד. ושם נסמן) לגבי אברהם. וראה פירוש רש"י תולדות שם יב. כז,גט (בנוגע ליצחק). וישלח לב,ה (בנוגע ליעקב). וראה ויקרא רבה פרשה ב,י.

(4) וירא יח,יט.

(5) חולין צא,א דיבור המתחיל פרע להן – בפירוש פסוק זה ("וטבוח טבח גו").

(6) ראה מדרש שכל טוב כאז: מכאן שהיו האבות והשבטים שומרים מצוות שבת עד שלא ניתנה.

של השבת מתחילה מיד בבריאת העולם, כאשר הקב"ה שבת ביום השביעי מכל מלאכתו.

בזה מתבטא ההבדל המהותי בין קיום שאר המצוות לפני מתן תורה ובין השבת:

בכל שאר המצוות, מכיוון שהמצווה עצמה עדיין לא הייתה קיימת בעולם, לא היה אפשר לדבר קודם מתן התורה על מציאות המצווה ('חפצא'), אלא רק על פעולתו של האדם ('גברא')⁷. אמנם האבות קיימו את המצוות, אולם הקיום היה רק מבחינת האדם העושה את המצווה, ולא מצד המצווה עצמה, שמציאותה עדיין לא באה לעולם.

מבחינה זו שונה השבת מכל המצוות. מכיוון שהשבת כבר הייתה קיימת בעולם החל מהשבת הראשונה של הבריאה⁸, אפשר היה לדבר גם קודם מתן התורה על קיומה של מציאות השבת עצמה ('חפצא' של שבת ולא רק 'גברא').

הקדים ושימר

דבר זה מסביר את לשון המדרש⁹ על הפסוק¹⁰ "מי הקדימני ואשלם" – "מדבר ביוסף שהוא הקדים ושימר את השבת עד שלא ניתנה". ולכאורה, מה מלמדנו המדרש באומרו "עד שלא ניתנה"; ברור שבימי יוסף עדיין לא ניתנה התורה?! אלא מכיוון שמציאות השבת כבר הייתה קיימת בעולם, יש מקום לדבר על 'נתינה'¹¹, ולכן אומרים שהיא אמנם הייתה קיימת אבל עדיין "לא ניתנה".

וזהו חידושו הגדול של יוסף הצדיק, ש"הקדים ושימר את השבת". הוא, בזכות דרגתו הרוחנית העליונה, הקדים והגיע לדרגת שמירת שבת בדוגמת שמירת השבת האפשרית רק לאחר מתן-תורה.

(7) ראה לקוטי שיחות כרך טז עמ' 212 ואילך. ושי"נ.

(8) ועל-פי-יזה יש להסביר את הדעה (בראשית רבה פרשה טז,ה) שלאדם הראשון נתן הקב"ה מצוות שבת.

(9) במדבר רבה פרשה יד, ב (בסופו).

(10) איוב מא, ג.

(11) ולא "לפני שנאמרה" או "לפני שנצטוו עליה" וכיוצא בזה.

הארֶת השַׁבַּת

השבטים היו רועי צאן, דבר שמבטא את עבודתם הרוחנית, שהייתה כרוכה בהתבודדות ובהתנתקות מהמולת העולם. לעומתם, יוסף היה משנה למלך, שרוי בתוך המולת העולם. ובכל־זאת עמד בצדקתו ובדרגתו הרוחנית הגבוהה. לכן דווקא אצלו הורגשה ההארה של השבת עצמה (ה'חפצא' של שבת) – שבת לה'.

השבת של יוסף מלמדת אותנו, שלא די בעצם השביתה מעשייה גשמית וממלאכה אסורה בשבת, אלא צריכים להגיע לפנימיותה של השבת, לדרגתה הרוחנית העליונה. וזו הכנה לשבת האמיתית והשלמה, ל"יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים", בביאת משיח־צדקנו.

(לקוטי שיחות כרך ב, עמ' 200)